

Puheenvuoro: Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelu

Arvoisat kuulijat,

Otan tässä esille muutaman asian, joihin Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston puolesta haluaisin Suomen kiinnittävän huomiota.

Saamelaisten aseman kehittäminen alkuperäiskansana tarkoittaa muitakin kuin kielellisiä oikeuksia, kuten esimerkiksi vahvempaa roolia maankäytön hallinnoinnissa. Alkuperäiskansalla pitää olla myös vahvempi oikeus neuvotella valtion kanssa itseään koskevista asioista. Alkuperäiskansojen maailmankonferenssissa 2014 Suomi sitoutui toteuttamaan YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen sisältämät asiat mukaanlukien Free, prior and informed consent -asiakirjan periaatteet. Saamelaiskäräjälain 9 pykälän neuvotteluelvoite ei edellytä sitä, että valtio ja Saamelaiskäräjät pääsevät saamelaisia koskevassa asiassa yhteisymmärrykseen. Ikävänä esimerkkinä epäonnistuneesta prosessista voi mainita itse asiassa tänään eduskunnan käsittelyssä olevan Metsähallituslain uudistamisen, jossa esitys on valmisteltu neuvottelematta Saamelaiskäräjien kanssa ja edellisellä vaalikaudella neuvotellut alkuperäiskansojen oikeuksia suojaavat pykälät on jätetty kokonaan pois. Asiasta löytyy myös oma kohtansa vuosien 2012-2013 perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmasta.

Suomen aloittama saamen kielten elvytysohjelma on hyvä alku perustuslaissa turvatun oikeuden kehittää kieltään ja kulttuuriaan edistämiseksi. Se ei kuitenkaan täytä kaikkia tarpeita, joita saamelaisilla on oman kielensä elinvoimaisuuden turvaamiseksi. Kielenelvytyksen toimenpideohjelman ulkopuolelle on jätetty tiedotusvälineet, saamen kieli elinkeinoissa ja saamen kielen kokonaisvaltainen huolto. Saamen kielen elvytysohjelman toimeenpano edellyttää muun muassa kielipesien rahoituksen turvaamista ja saamen kielen lisäämistä tiedotusvälineissä. Yleisradion tulee osana julkisia palvelutehtäviään sitoutua saamen kielten elvyttämiseen ja mahdollistaa digitaalisen saamenkielisen oppimisympäristön luomisen hyödynnettäväksi esimerkiksi opetuksessa.

Tärkeä näkökulma on myös se, Suomi ei kunnioita alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta, joka on määritelty YK:n vuoden 1966 yleissopimuksissa ja sittemmin 2007 konkretisoitu YK:n alkuperäiskansajulistuksessa. Martin Scheinin mukaan itsemääräämisoikeutta kunnioittava tuomioistuin olisi tarkkana suojaamassa yksilöitä syrjinnältä ja mielivallalta, mutta jättäisi muutoin saamelaisten itsensä ratkaistavaksi miten saamelaismääritelmää sovelletaan. Viittaaan Korkeimman hallinto-oikeuden vuosien 2011 ja 2015 päätöksiin, joissa hyväksyttiin saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ihmisiä, joiden Saamelaiskäräjät eivät katsoneet täyttävän Suomen Saamelaiskäräjälain 3 pykälän ehtoja. Tämä ei voi olla vaikuttamatta saamelaisten itsehallinnon uskottavuuteen, josta on myös säädetty Saamelaiskäräjälaissa. Alkuperäiskansojen itsemäärääminen on kansainvälisen ihmisoikeusajattelun peruslähtökohta.

Lopuksi totean vielä, että perinteisten saamelaisten elinkeinojen, saamelaisen kulttuurin ja kielten turvaamiseksi olisi tärkeää, että Suomi ratifioisi ILO169-sopimuksen sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana parantava ja saamelaisten oikeuksia vahvistava Pohjoismaiden saamelaissopimus saataisiin neuvoteltua. Yhdyn Oikeusministeri Lindströmin näkemykseen siitä, että näiden pitkään valmisteilla olleiden projektien ratkaisulla olisi myönteinen vaikutus paitsi saamelaisten asemaan, myös väestöryhmien välisiin suhteisiin. Norjan kokemukset ILO169-sopimuksen ratifoimisesta osoittavat, että se on selkeyttänyt tilannetta ja tuonut yhteiskunnallista vakautta.

Toivon, että näihin seikkoihin kiinnitetään huomiota ohjelman valmistelutyössä.

4.2.2016 Helsingissä

Mikkel Näkkäläjarvi

Saamelaiskäräjien nuorisoneuvosto

neuvoston jäsen